

Ole Karlsen

POETIKK, POLITIKK, DIKTNING FRA EN SAMTALE MED JO EGGEN

Det man ofte spør seg når man leser de nyeste diktsamlinger her til lands, er dette: Med hva slags nødvendighet er denne boka kommet til? Det som slår meg når jeg leser diktbøkene dine er nettopp dette: de er skrevet med en slags nødvendighet, og stoffet krever diktets form.

Jo, jeg tror det. Det ville vært noe umulig *ikke* å skrive det, tror jeg. Og det kan ikke gjøres på noen annen måte enn i diktform. Det er en opptatthet av noe som skjer i tiden. Jan Erik Vold har vært inne på noe av det samme, det er en måte å reagere på det språket som er i samfunnet, ikke minst i mediaspråket. Man må forsvare seg mot det, kan du si. Og dessuten er det personlig noe med det at det blir tomt og meningsløst hvis du ikke får skrive dikt. På en stund i allfall...
Så det er et personlig tildriv på den ene siden, og så er det behovet for et motspråk på den andre? Og det må sies i dikt?

Ja, det er begge deler, jeg vil si det. Og det er ting som ikke kan sies i dikt også, ting som lett kan sies og som det skal mye til at du sier i dikt. Ting du godt kan snakke om for eksempel. Jeg begynte med å skrive korte tekster da jeg begynte å prøve å skrive litterært. Du svinger deg liksom opp i, eller inn i, en annen måte å bruke språket på. Det virker som et annet språk, eller det er et annet sted i språket, eller det er en avstand mellom det litterære språket og det vanlige språket vi bruker. Samtidig som det er likheter og nærhet også. Jeg prøver være nær det vanlige språket slik som de forfatterne jeg har blitt inspirert av har vært det...

Den korte formen tvinger frem et spesielt språk så å si...

Ja, det tror jeg det gjør. Jeg kan jo snakke veldig mye da, jeg er ikke kort når jeg snakker for å si det sann. Å skrive dikt tvinger meg til å endre språket mitt.

Når jeg begynte med å spørre om nødvendighet, så tenkte jeg på mottoet i debutboka di, Ting og tings skygger. Du siterer Ponge som har «une ressource», nemlig uttrykkets – eller uttrykksbehovets – kalde raseri som det heter. Kjølig distanse, men samtidig raseri? Litt balansegang der da...

Ja, det er helt klart, og det peker også på en annen dikter som er nevnt i boka, som var veldig viktig for meg da, Bertolt Brecht. Han har akkurat det samme: det kalde raseriet, altså kjølighet og raseri samtidig. Det er kanskje snakk om dikttemperament, eller hva jeg nå skal kalle det. Det er ikke alle diktere som ser det på den måten.

Men det er da også et sterkt uttrykksbehov, om enn avdempet...

Absolutt, det er klart. Det er et indre trykk hos en selv, det er helt sikkert. Jeg har også lange perioder hvor jeg ikke skriver dikt. Så det skal noe til å skrive dikt for meg, det er ikke noe jeg kan gjøre hele tida, som en virksomhet liksom. Det må være pauser. For det må være noe spesielt med dikt. Det kan ikke være rutine å skrive dikt.

Det tar litt tid mellom samlingene, du har pauser. Men hvordan arter de pausene seg? Det å skrive, å sitte med pennen i hånda er jo en ting, men det er vel noe som foregår før det kommer i pennen?

Det har noe med det å gjøre at jeg driver med andre ting, med annen skriving. Noe av det har vært gjendiktning, og da holder jeg på med dikt, men på en annen måte. Det trykket kommer fra en annen, jeg slipper å ta det fra meg selv. Dessuten har jeg prøvd å studere både litteratur og politiske ting, for å prøve å skrive om det. Og det har tatt mye tid, lesing har rett og slett tatt mye tid.

Du skriver politiske dikt, og du er engasjert politisk med å skrive i et helt annet språk enn diktspråket?

Ja, sann har det vel vært, jeg har holdt på med det hele tiden i grunnen.

Når man snakker om litteraturhistorie, prøver man å sortere i tiår eller forfattergenerasjoner. Du og flere andre poeter debuterte rundt 1980. Generasjonen før dere var Profilgenerasjonen. De gjorde opprør mot sine forgjengere slik man skal, hadde jeg nær sagt. Men det ble annerledes da den generasjonen du tilhører, debuterte, generasjonen med Tor Ulven, Øyvind Berg, Hanne Bramness, Inger Elisabeth Hansen etc. Da var det ikke noe opprørsbehov mot generasjonen foran i løypa?

Nei, i alle fall ikke mot Profilgenerasjonen. De var veldig viktige, åpenbart for oss alle sammen. Jeg leste dem, de er noen av de viktigste forfatterne vi har. Og jeg leser dem fortsatt og følger med på det de gjør. Jeg synes at de sier de nødvendige tingene fortsatt, de ting som må sies som ikke så mange andre sier. Dag Solstad for eksempel. Og de er veldig sjølstendige, usedvanlig sjølstendige, må en si. De kan jo ha vært heldige med den tida de var i...

Heldige med når de ble født?

Ja, de hadde en historisk bevissthet gjennom at de ble født rundt 1940. Det er helt klart, og de har noe med seg som jeg tror gjør at de ikke lar seg vippe av pinnen - av *the establishment* eller de som mer følger makthaverne i samfunnet.

Da du kom med Ting og tings skygger i 1980, så fikk du jo debutantpris og god omtale. Spilte det noen rolle for de senere bøkene?

Åja, det gjør det, for meg i alle fall. Det gir deg en trygghet på at du har noe å komme med. Du kan bli veldig usikker på det, også etter at du har fått ut en bok, kanskje etter to også. Det kan bli perioder hvor du er svært usikker på om det har noe for seg det du driver med. Det er i det hele tatt mye usikkerhet knytta til det å være forfatter, så det hjelper veldig å få anerkjennelse.

Det er mange i din generasjon som har fått veldig anerkjennelse, Tor Ulven, Øyvind Berg...

Ja, det er jo med rette, det. Og så var det sjølsagt like viktig at den første boka mi ble anmeldt av Jan Erik Vold, det gjaldt den andre også for såvidt. Det var nærmest en uvirkelig følelse. *Det var jo en knakende god anmeldelse, for øvrig, også som anmeldelse betraktet...*

Han tar liksom tida, Jan Erik Vold, det er nok å nevne bildet av en kinesisk colafflaske han hadde med i anmeldelsen av den første boka mi...

Når du sier at diktene dine er et gjensvar til det som foregår, gjensvar både til en tidsånd, men også til rent konkrete hendelser, for eksempel aktuelle politiske hendelser. Da den første boka di kom var det blant annet snakk om utplassering av nye atomrakter og utvikle dem videre?

At noen kunne tenke seg dette, gjorde et dypt inntrykk på meg. En svært skremmende tanke at noen kunne tenke seg å utslette alt liv.

Slike monstrøse tanker og forferdelige hendelser - er det en ekstra tilskyndelse så å si til diktprosjektet?

Jeg tror det. Det er nok viktig for flere av bøkene min, men ikke for alle. Det satte i gang noe på et vis. Dette atomvåpenprosjektet var viktig for de tre første bøkene mine, tror jeg at jeg kan si. Og da jeg kom med bok i 1999, *Forsinkelsen. Dikt 1994 – 1999*, var det på bakgrunn av EU-striden og krigen i Serbia. Da hadde jeg strevd med å skrive dikt en stund, det kan jo bli mislykkede dikt også. Men EU-striden satte meg i gang, jeg opplevde noe av den samme angsten som med atom-trusselen.

Når jeg leser diktene dine blir jeg slått av at du opererer med, hva skal jeg kalle det, et urent diktspråk. Det er mye montasje, sitater og radbrekking av sitater, allusjoner, tekstbrokker som blander seg inn, ulike gitte språk fra virkeligheten settes sammen og blander seg inn i hverandre, osv. Hvorfor må det bli slik?

Det er veldig bra sagt, det, det er iallfall sånn. Jeg synes ikke at et reint diktspråk er særlig interessant. Det må være noe annet der, noe som ikke hører helt hjemme, det må være sammensatt. Jeg føler vel en viss klaustrofobi ved diktspråk som er helt reine, reine naturdikt eller hva det måtte være. Men det var vel noe som lå i tida også. Jeg var ikke alene om å ha det slik på den tida da jeg debuterte. Det lå mye lesning bak dette, vi hadde lest mye fremmed litteratur.

Man tenker jo uvilkårlig på teoretiske retninger som sier at diktspråket er et hemmet, vanskeliggjort språk...

Det blir jo vanskeligere for leseren også...

«De som gir ut dikt, har ikke skjont det Georg Johannesen sier. De som ikke gir ut dikt, har heller ikke skjont det Georg Johannesen sier», synes jeg å huske fra Inne og ute.

Da har det gått litt for fort, det kan bli for lettvent. Det blir ofte slik. I et lite land som vårt kan det ofte bli slik at det blir altfor lett å snakke om noe man ikke har så god greie på. Skal man forstå Georg Johannesen, må man huske på hvor han holder til, at han er en politisk dikter. Det er mange som ikke helt skjønner dette, tror jeg, de forstår ikke alvoret i det.

Jeg regner med at Georg Johannesen har vært viktig for deg?

Å, ja! Veldig viktig veldig lenge. Man må ta seg det arbeidet det er å prøve å forstå. Det er ikke alltid jeg forstår alt jeg leser av dikt og annet materiale, men man må i det minste prøve...

Og tenke. I et kort dikt kan du ikke flykte videre som i en roman. Du må lese det som står der og forholde deg til det.

Når man gjenleser debutboka di, blir man slått av korte formen, den språkkritiske holdninga, av den politiske tematikken. Men også av musikk. For musikk har vært med deg hele tida?

Ja, det har du rett i. Det var noe jeg oppdaget før jeg ga ut den første boka, før jeg begynte å få det ordentlig til. Jeg oppdaget at det gikk an å skrive dikt om musikk, dikt som gjenskapte musikken. Jeg hadde lest slike dikt, Sonnevi for eksempel, og da var jeg ikke klar over at slike dikt fantes. Så det var en utfordring å prøve på. Det var omtrent som det å oppdage tingdiktene til Ponge og Hauge, at det gikk an å skrive om ting rett og slett. Det er kanskje der det objektive korrelat kommer inn. For meg har det litt å si at et annet fagområde eller et annet virkelighetsområde kommer inn som diktet kan «sette seg på» eller ta utgangspunkt i, bli inspirert av. Og så har jeg jo drevet med musikk som amatør helt siden jeg var barn, og det er jo en viktig del av livet mitt.

Å gjenskape musikk i dikt: En ting er det å tematisere musikk eller en musikkopplevelse, noe annet er det vel å gjøre diktet musikkalsk. Her rører vi vel ved formspørsmål som tradisjonelt har vært forbundet med lyrikken.

Så absolutt. Iallfall prøvde jeg å skrive dikt som herma etter musikken til å begynne med. Å skrive slike dikt som hermer musikken, f.eks en symfoni, har jeg prøvd på i flere av bøkene mine. Altså tekster som hermer etter musikkens komposisjonssystem.

Da snakker vi ikke om musikk i form av velklang og harmoni, iallfall ikke først og fremst det?

Nei. Og i mitt tilfelle er det nok først og fremst dissonansen som er interessant. Det er der det skurrer det blir interessant, og der er vi ved det ureine i språket igjen. Der er vi ved det viktigste for meg og for mange diktere innenfor modernismen.

Man kan jo gjøre peilinger innenfor diktningen din ved å se på hvilke komponister og komposisjoner du har et forhold til. Og da er vi vel godt innenfor den store, europeiske musikktradisjonen?

Ja, musikksynet mitt er kanskje litt konservativt. Men det er kanskje fordi dette er den musikken jeg selv har holdt mest på med som amatørmusiker. Denne klassiske tradisjonen har jo også med framveksten av de store tankene i europeisk åndsliv å gjøre. Du kan jo finne igjen konflikt og revolusjon hos de store symfonikerne, hos Beethoven for eksempel. Kampen – konflikten – finner du igjen i musikken også. Vegen er kanskje ikke så lang fra Beethoven til Marx for å si det slik, det er revolusjonsperioden.

Bli lyrikken da en form for musikk med en annen form for referensialitet der ordene refererer til verden utenfor diktet samtidig som det er selvreferensielt. ? Kan man si det slik?

Ja, jo. Jeg tror det er viktig å huske at diktet har sin egen tinglighet, at det er materielt, at det har sine lyder og ulyder. Og der tror jeg musikken har vært viktig, i det å skape en diktning som ikke bare er henvisning, noe som bare snakker om virkeligheten, men som selv *er* noe i virkeligheten, som selv utgjør en konkret verden. Om jeg ikke er opptatt av velklang, er jeg i høyeste grad opptatt av klang, av noe materielt ved diktet.

Så språkmaterialiteten gjør at diktet så å si blir ikjøta, at det selv blir et innslag i virkeligheten, et tingdikt så å si? Da er vel tanken om det objektive korrelat igjen nærliggende å gripe til. Eller Jan Erik Volds maksime om at poesi=musikalitet + innsikt?

Ja, nettopp. Da kan det være mulig for andre å se din opplevelse, erfare at dere har noe felles. Så det ikke blir privat. Jo, Volds formel kan jeg underskrive på.

Jeg har ellers lagt merke til at når du skriver om musikk og musikkinstrumenter, så er det ofte i tilknytning til en tre-metaforikk. Så finnes det også, kunne vi vel si, en slags motivisk eller tematisk materialitet her som fordobler den språkmaterielle?

Ja, det er åpenbart viktig i mitt tilfelle. Etymologisk er vel materie og tre det samme ordet. *Madeira* for eksempel betyr vel den øya det vokser skog på. Mater – mor – er vel også beslektet. Tre er en spesiell materie, det er både naturlig og benyttet av mennesket til ulike formål til alle tider, ikke minst til instrumenter. Alle blåseinstrumenter var jo også av tre før i tida.

Det fremgår av talen du holdt da du fikk Språklig samlings pris at du vokste opp først i landsgymnasmiljø på Eidsvoll og siden ble faren din lektor i Hamar.¹ Du vokste opp i et boklig og språkbevisst miljø?

Ja, jeg vokste i grunnen opp i et flerspråklig miljø. Jeg var jo omgitt av de to offisielle norske språka på Eidsvoll. En nabo var nynorskmann, en annen var samnorskmann. Da Jaques Derrida var i Norge, pekte han på den unike situasjonen Norge er i med to offisielle norske skriftspråk og hvilken fordel det representerer. Det er nok der det ureine ved diktspråket kommer inn, jeg var jo i et flerspråklig miljø fra veldig tidlig barndom av. Vi flyttet i barndommen, så jeg vet hvordan det er å komme med «feil» dialekt til et sted. Jeg har nok en indre flerspråklig i meg fra barnsbein av som kommer av flytting og den kulturen som omga oss. Jeg var på fest med

¹ Landslaget for språklig samling ga sin litteraturpris til Jo Eggen i 2003. Eggens takketal er gjengitt på foreningens hjemmesider: <http://samnorsk.no/litteraturprisen/2003-jo-eggen/>

nynorskforfattere forleden, med en yngre forfattergenerasjon enn den jeg selv representerer, og det slo meg hvor fritt de snakket sammen. Det finnes en bevissthet der om det nasjonale mot det overnasjonale, landsbygd mot Oslo. Slik var det jo i studietida også. De fleste jeg kjente kom fra landet, ytterst få kom fra Oslo. Det finnes sikkert intelligente Oslo Vestfolk, Thomas Hylland Eriksen for eksempel, men det finnes ting de ikke skjønner som jeg forstår. De er fra én verden, én privilegert verden, mens jeg har bakgrunn fra flere miljøer. Så det er noe den snakkende eliten i Oslo ikke forstår, for de har aldri vært noe annet sted i sin barndom og oppvekstår. De har aldri vært nødt til å være fremmede i denne verdenen sin, ulikt oss som kom dit utenfra. Samme hvor mye vi hadde lest hjemme, så var vi aldri riktig Oslo-folk, vi visste hva det å være fremmed innebar.

Landsgymnasmiljøet var vel spesielt med folk som kom langveisfra for å få seg utdanning.

Det var jo ofte folk som ikke kom fra spesielt velstående bygdemiljøer som ble lærere ved landsgymnasene. De representerte vel en form for motkultur, de vet hvor de kommer fra og har ikke noe særlig tillit, iallfall begrensa tillit, til de som styrer. De er kritiske, iallfall var det slik på Eidsvoll. De samme lærerne var jo der ennå da jeg gikk gymnaset der, selv om det da ikke var landsgymnas lenger.

Siden ble det studier i Oslo, nordisk, russisk?

Faren min var svært ivrig på at jeg skulle studere russisk. En av lærerne på Eidsvoll var allerede svært tidlig ute med å reise til Leningrad, husker jeg. Det var et brobyggingsmiljø, dette. Og så sent som i min oppvekst fantes det fremdeles folk som husket den russiske revolusjon, Trygve Bull, Johan Vøgt og slike. Fremdeles fantes det også slike som var tilhengere av den russiske revolusjonen. i dag vet ikke ungdommen noe om dette, de kjenner ingen som har opplevd dette og de husker ikke Sovjetunionen og samfunnssystemet der. Hele venstresida kjennetegnes av at den har glemt kunnskapene om alt dette, og unge folk i dag blir lett bytte for de ideologier som

rår, de vet ikke om noe annet. Det betyr selvfølgelig ikke at systemer slik som i Sovjetunionen skal behandles ukritisk. Men man må kjenne til det. Jeg har jo reist og studert i de gamle østblokklandene, og det var det flere i min generasjon som gjorde.

Om mer eller mindre aktiv glemsel kjennetegner venstresida, er det ikke noe av det samme på høyresida også?

Å,jo! Det slo meg da jeg var i Berlin nettopp. Vi fører nå kriger med mer eller mindre humanitære begrunnelser, men militarismen har vi helt glemt. Imperialisme er også blitt et ord som ikke er gangbart lenger kan det virke som. Tysk militarisme er det ingen som snakker om eksempelvis. Den var der lenge før Hitler, de tyske generalene skapte Blitz-krigen allerede under første verdenskrig. De mente at Tyskland fortjente en plass i verdenssamfunnet, og da måtte de være sterkere militært enn de andre. Det er jo ikke de folkerike og sterke landene som Kina og India som kriger, men land i Vesten. Militarismen er knyttet til svakhet, ikke til styrke på et vis. Kjartan Fløgstad er opptatt av dette, han beskriver europeisk høyreside i Grand Manila og Grense Jacobselv. Det er i dag veldig mye snakk om hva kommunismen har gjort, men svært lite om det høyresida står bak. Tyskland, England, Sovjet, USA – alle stormakter i historien har masse mord på samvittigheten, USA ikke minst. Men vi hører lite om det.

Norge er ingen stormakt, men likevel driver vi nå og forsvarer oss i fremmede land, i Afghanistan og Libya. Skyldes det manglende demokratisk kontroll eller?

Norsk utenrikspolitikk er jo i bunn og grunn frakoplet fra demokratisk kontroll, det skjedde da vi ble med i NATO rett etter krigen, til tross for at flertallet i Arbeiderpartiet vel var motstandere av dette. Pressen er heller ikke interessert i dette. Det er veldig få artikler i Aftenposten mot krigføringa i Afghanistan for eksempel. Det skjer en fragmentering i Norge som stat. Nå har man nærmest en profesjonell hær, mot allmenn verneplikt før. Også det var en form for demokrati, flere ble involvert og flere brydde seg om det som foregikk.

De hadde kanskje en sterkere forestilling om at det var Norge de skulle forsvare, mens vi nå skal være verdenspoliti og skaffe oss fordeler og goodwill ut i verden. Og som Karin Moe så fint påpekte i *Aftenposten*, så viser 22. juli at vi faktisk ikke helt er i stand til å forsvare oss selv...

Det ser ut som fragmenteringa skjer på det ene området etter det andre og at de folkevalgte gir opp sin demokratiske kontroll. Skrivebordsgeneralene styrer med forsvaret, helseadministratorer har overtatt helsevesenet med politikere som stemmekveg i helseforetakene, universitetene overtas av byråkrater; slik kunne man ramse opp samfunnsområde etter samfunnsområde. Vi trenger vel et kraftfullt motspråk mot dette?

Det offentlige språket i Norge, også i media, er fattig. Det er et slags reklamespråk, de offentlige etatene bruker da også massevis av penger på reklame. Det er et språk der det iallfall ikke finnes noen indignasjon. Folk i media har karriereveier de skal gå, og de må passe på at veiene ikke blir stengt. Med mediefolk som kommunikasjonsdirektører sprer mediespråket seg over alt. Se på unge norske journalister i Klassekampen for eksempel. Dyktige kan de være, men indignerte er de ikke, det virker ikke som de har personlig engasjement. Men det offentlige språket er minst like fattig i andre land. Se på kultursidene i tyske og franske aviser, de fremstår mest som alibier for krigføring; forfattere og intellektuelle blander seg ikke inn. I Norge er det tross alt noen som representerer en motstemme til dette flate, offentlige mediespråket, og det er et mer variert pressemønster som gjør at det kan være mulig å ta til motmæle. Så er jo spørsmålet om det man skriver har noen virkning. Det største venstrepartiet i Norge, SV, leser visst verken dikt eller noe annet, de er medløpere der andre bestemmer. Erling Borgen beskriver dette i *Fredsnasjonens hemmeligheter*.

I grunnen er vi vel kommet til et aspekt ved en dannelsesproblematikk her. Du selv har vært gjennomgående opptatt av reisemotivet i din egen diktning. Når du reiser, får du se deg og ditt fra et annet stæsted, kunne man tenke seg.

Ja, reisen, det fremmede stedet, er vel kanskje et av disse objektive korrelatene. Og jeg er ikke alene om det. Flere i Profilgenerasjonen reiste enormt mye, Jan Erik Vold for eksempel. Og Georg Johannesen har jo sagt at tiden han var i Budapest var svært viktig for han.

Og Olav H. Hauge kom seg ned Setesdalen til Kristiansand, tok båten over til Danmark og toget til København, tok inn på Misjonshotellet og bega seg på hjemveg dagen etter. Det var vel det han reiste i unge år, det ble jo annerledes senere. Men han var en armchair traveller, sa han.

Han reiste i bøkene og samlet seg kunnskaper omtrent som tre professorer til sammen, han.

Men også hos deg er det ikke bare reisen, også lesningen har sine avsett der?

Poeter er nok ofte lesende folk også. Lesning har iallfall vært viktig for meg, og jeg kommer fra et lesende miljø.

Vi har nevnt noen norske poeter som åpenbart har vært viktige for deg. Men man merker også at du har lest amerikansk litteratur, litteratur fra kontinentet og selvsagt også russisk litteratur der du har gjendiktet en del.

Far var i USA ett år og kom hjem med en masse bøker. Så amerikansk litteratur har alltid vært viktig for meg. Noen av de beste forfatterne er også amerikanere, ikke minst romanforfatterne. I litteraturen kommer du på tvers av de vanlige maktkonstellasjonene og oppdager et annet Amerika, det er viktig. Og så var jeg jo prega av at jeg skulle lære språk. Jeg begynte tidlig i ungdommen med å lære meg språk. Å lære seg russisk er for eksempel veldig tidkrevende, så mens andre debuterte, holdt jeg på med å lære meg språk.

Det finnes vel en internasjonal dâm over norsk lyrikk også. De amerikanske modernistene har jo åpenbart vært sentrale for utviklingen av norsk lyrikk...

Allerede Wergeland var internasjonal i sin orientering, så det har vært der hele tiden. Wergeland kan ha mange språk i diktene sine, han kan jo slå over til engelsk for eksempel. Vinje publiserte på engelsk, og når moderniteten setter inn

flere steder samtidig, så får du felles drag i den litterære utviklinga. Det er sagt at all diktning er oversettelse også, at det er gjendiktning og mange diktere er jo gjendiktere ved siden av. *Det slo meg da jeg anmeldte Mandelstam-gjendiktningene dine at vi her på bjerget kanskje har vært for opptatt av påvirkningen fra anglo-amerikansk lyrikk og at vi kanskje ikke har vært like oppmerksomme på lyrikken østfra. Kanskje bør vi være mer oppmerksomme på at det gikk noen forbindelseslinjer via for eksempel den svensk-språklige modernismen.*

Orienteringen vestover har vært veldig sterk i norsk litteratur. Men det finnes jo andre åpninger også. Ta min onkel Arnljot for eksempel. Han var veldig opptatt av svenk og finland-svensk modernisme, og han gjendiktet også polske dikt. Polske diktere var i det hele tatt svært viktige for han, det er sikkert. Sammen med Martin Nag ga han ut en antologi med polske dikt i 1967. Hun som fikk Nobelprisen senere, Wislawa Szymborska, var representert der. Martin Nag har gjort et stort og viktig arbeid med å formidle polsk lyrikk, han var i en periode omtrent den eneste som formidlet moderne lyrikk fra Øst-Europa.

I den første boka di er det flere dikt med motiv fra Øst-Europa. Jeg tenker også på tittelen, Ting og tings skygger. Er det et synliggjøringsprosjekt dette, å trekke fram i lyset det som er skjult for blikket, det som ligger i skyggene?

Det har jeg i grunnen ikke tenkt på. Mange tenker på språket som tingenes skygge. Det var Nils Yttri som satte meg på tanken. Han leste et dikt jeg arbeidet med og satte en ring rundt «ting og tings skygger er diktets rom». Det syntes han var bra. Jeg husker ikke helt hva jeg tenkte på, men det er noe upålitelig også ved tingene og tingenes skygger. Kanskje det er det ureine ved språket jeg var inne på. Det er noe skummelt og uhandgripelig ved skyggen, og tingene kaster jo så mange slags skygger. H. C. Andersen skriver om skyggen, og den finnes jo også hos Olav H. Hauge.

Tingdiktning som sådan har jo en lang tradisjon også i norsk lyrikk. Du skriver her om «Tingenes frigjøring», og det kan se ut

til at tingene frigjøres ved selve navngivningen, at du løser dem ut fra skyggene og stiller dem fram for øyet.

Ja, det er vel en reaksjon på det kvasi-menneskelige språket man opplever overalt der menneskene ser seg selv som sentrum og innordner verden og tingene rundt med mennesket selv tronende på toppen, liksom. Det skjer jo en akkumulering i dette diktet, kvantitet slår over i kvalitet, kunne man si. Når du har ramset opp en ting mange nok ganger, får den en ny kvalitet.

Det er vel også snakk om en musikalsk språkmaterialitet i dette, som vi har vært inne på. I denne samlinga står jo også det berømte «Notat (språkets ting): «Idealet: Å trenge inn / til tingenes innerste vesen / og ikke bli der. / Å skrive som Mozart.» En parallellitet her mellom inntrengning i tingenes vesen og det å skrive?

Ja, men samtidig *ikke* bli der. Det finnes en kjørlighet hos Mozart også. Han kunne trekke seg ut av det han laget, betrakte det og også lage nye ting. Han kunne treffe nerven og så trekke seg ut igjen.

Det er jo for så vidt et dobbelt blick og en dobbel bevegelse – inn og ut, nærhet og avstand – i dette. Er dette et programdikt man kan gjøre gjeldende for hele forfatterskapet?

Nja, jo! På sett og vis er det kanskje det. Også i *Stavkirkedikt* er det forsøk på å trenge inn i tingenes, kirkenes, vesen, men samtidig se på dem utenfra. Men jeg har selvsagt tenkt på at dette er et umulig ideal, å skrive som Mozart. For hva skulle du gjøre om idealet ble realisert... Men du må ha høye ambisjoner når du skriver dikt, du må det.

En rekke komponister, bildekunstere og diktere dukker opp i denne debutboka. Jeg tror tilmed Olaf Bull dukker opp. Har du noe forhold til han?

Ja, det har jeg. Da jeg arbeidet med denne boka, var jeg akkurat kommet ut av en depresjon, og da kommer leselysten veldig tilbake. Så jeg leste mye, også Olaf Bull. Jeg snakket også mye med Einar Eggen om Olaf Bull, for han var veldig opptatt av dette forfatterskapet. Olaf Bull interesserer seg i høyeste grad for det materielle, materien, også. Bull skiller

seg litt ut fra andre i norsk litteratur der. For det første er det sensualiteten i diktene hans, og så dveler han mye lenger enn andre ved tingene. Han er ikke så opptatt av budskapet, og det er noe tungt og fyldig ved diktene hans. Han hadde «lommer for hatet» står det i diktet mitt, det fantes et raseri hos han også.

Du sier at du fikk en uhorvelig leselyst da du kom ut av den tunge depresjonen. Var det umulig å lese mens du var deprimert?
Jeg kunne lese barnebøker og krim og slikt. Men ikke dikt og slikt som minnet om min vanlige situasjon. Jeg fikk en ny stor depresjonsperiode på slutten av 1990-tallet, rett før jeg ga ut *Forsinkelsen*. Og etter det kom det også en ny giv. Det kom et par diktsamlinger rett etter det. Det virker som om depresjonene har vært viktige i mitt tilfelle når det gjelder det å få til noe. Jeg fikk ikke til noe særlig før den første store depresjonen heller, så det er åpenbart at depresjonen skaper noe, krisen fører til noe. Erfaringen med å være psykisk sjuk kan du ikke få på noen annen måte heller. Du møter folk på en annen måte når du er innlagt på psykiatrisk sjukehus. Med min akademiske bakgrunn blir du gjerne litt isolert fra andre samfunnslag, men når du er på en psykiatrisk institusjon møter du folk fra andre verdener og bakgrunnen din spiller ikke lenger noen rolle.

Så da er vi tilbake til det fremmede stedet igjen som vi var inne på før, men kanskje en litt annen form for fremmedhet?

Åja! Når du er innlagt på en slik institusjon, er du helt isolert fra verden utenfor. Du er en outsider, helt utenfor alt. Det finnes fantasier hos pasienter om at de er jøder for eksempel. Du er et utskudd og dessuten også rent fysisk utestengt fra samfunnet. Dette gir innsikter som en som har levd psykisk trygt, kanskje med karriere innenfor det akademiske, aldri vil kunne forstå. La oss si en professor som vil skrive om Hauge og ikke skjønner seg på dette: Han vil ikke kunne skrive særlig bra.

Nå er jeg professor og har skrevet om Hauge da...

Jo, men du har vel kanskje heller ikke bare levd i det trygge. For da hadde du ikke skjønt så mye som du gjør. Nå vet jo ikke jeg så mye om det da... Atle Kittang må jo også ha sterke spenninger i seg. Ellers hadde han ikke kunnet skrive så bra om Hauge og andre forfattere.

Vi snakker vel om erfaring her, og ordet erfare betyr jo også å utsette seg for fare. ..

Ja, nettopp. Både Inger Elisabeth Hansen og Torgeir Scherven har vært opptatt av erfaring. Begge er gode poeter, og de tør kaste seg utpå. Dagens samfunnselite derimot, om de kan kalles dét, virker som de har svært liten erfaring både på den ene og andre måten. Politikerne for eksempel – hva har de erfart i livet? De virker heller uberørt av erfaring, særlig av erfaring med vanskeligheter. Man kan også lure på hva slags erfaring de har de som styrer og administrerer helsevesenet. Man kan jo få inntrykk av at de er blottet for erfaring, de virker uberørt av det de foretar seg.

Ting og tings skygger og Inne og ute. *Man kan vel ikke kalle titlene dikotomiske for de to elementene henger jo sammen og er avhengige av hverandre. Men disse to tidlige samlingene henger vel sammen?*

Det gjør de absolutt. De har mye av det samme stoffet, og diktene er skrevet på samme måten. Den andre er kanskje litt mer sarkastisk og ironisk enn den første. Den første er nok mer preget av kjærlighet til livet, kunne man si. Den andre er nok også mer polemisk. Med andre boka ute, så er man inne i systemet, så man kan være mer polemisk, man har større frihet og føler seg mer selvsikker.

Du har et dikt her der du ramser opp boktitler, og der ironiserer du vel over den type litteratur som gjør at man kopler av og ikke til, altså den type litteratur som ikke utsetter deg for erfaring av noe som helst urovekkende?

Jeg er opptatt blant annet av den litterære institusjonen i denne boka. Den litterære institusjon har jo blitt kalt borgerskapets gravplass, og de titlene som ramses opp i «Årets bøker» har

jeg funnet på selv, de er ikke titler jeg har funnet i kataloger og slikt. Men ellers er det jo mange eksempler på ting, språklig eksempler, jeg har funnet og montert inn i denne boka, det er mye montasje-teknikk der. Det finnes en linje preget av nøkternhet i norsk lyrikk; Einar Økland hører til der, Jan Erik Vold også. Og slike «objets trouvées-dikt er kanskje også et uttrykk for en nøkternhet. Denne andre samlingen er nok mer preget av de norske lyrikerne enn den første, den har jo også nasjonalfargene på omslaget, en syttende-mai sløyfe, så å si.

Med klar og uklar stemme har også en dobbelthet i tittelen som kan minne om de to første, men her ser diktene annerledes ut, det er liksom sekvenser av dikt føyd sammen, addert sammen med bruk av addisjonstegnet kunne man si.

Denne boka er svært preget av svensk diktning, særlig av Lars Norén og Gøran Sonnevi. Dette er den eneste boka jeg har skrevet uten titler på diktene. Jeg er ellers opptatt av at dikt bør ha titler, jeg liker best dét. Jeg liker å se på diktet som en konkret enhet, og jeg bruker jo gjerne navn – personnavn, stedsnavn, navngivning - i titlene mine.

Som andre poeter har du et inventar som går igjen fra bok til bok, men her er det noe som slår meg i forhold til de foregående. Det er en veldig sterk henvendelse i tekstene, kanskje vi skulle si eksplisitt henvendelse for det er et du som stadig dukker opp...

Det er rent konkret dette, det handler om en annen dikter som jeg utvekslet bøker og slikt med. Det var for øvrig Hanne Bramness som kom med bok samtidig. Jan Erik Vold ville visst anmelde hennes og min bok sammen i *Dagbladet*, men det fikk han ikke lov til.

Det er jo ikke bare en dialogiserende forholdningsmåte her. Man kan vel nesten si at det pågår en dialog her, mellom to poeter, ja, kanskje med flere poeter.

Det var jo rent faktisk slik at vi utvekslet kopier av hverandres dikt den gangen, og på den tiden var jeg med i en gruppe med forfattere – Ole Robert Sunde, Jan Kjærstad og flere – som møttes på Gyldendal og andre steder til faste treff, og boka

bærer nok preg av at den ble til mens disse sammenkomstene pågikk.

I ei anna bok skriver du om både komma og punktum, men i denne boka ble eg slått av tegnsettingen. Eller rettere mangelen på tegnsetting, bortsett fra spørsmålsteget. Er dette noe du har tenkt på?

Nei, men spørsmålet rent syntaktisk har jeg tenkt på. I norsk poesi er det få spørsmål, og jeg husker at jeg snakket med onkel Arnljot om det en gang. Det burde være flere spørsmål i norsk poesi, altså setninger formet som spørsmål, og dette er det en del av i *Med klar og uklar stemme*. Noen av de amerikanske poetene vi snakket om er også mer spørsmåls- og dialogprega, det henger kanskje sammen med at de arbeidet i grupper og innenfor skoleretninger og slikt. Men det var jo noe profilpoetene begynte med dette, å snakke med hverandre og med andre lands diktere, og så har generasjonene etter fortsatt i det sporet med en mer dialogiserende holdning. Det var nok viktig, Profilpoetene var jo forbilder for oss.

Å skrive idyller er å knytte an til en historisk sjanger, og man forventer vel at visse sjangerkrav skal følges. Eksildikt: Idyller kom i 1990. Var det da en tid for å skrive idyller?

Den er nok på en viss måte knyttet til tiden den ble til i. Det var på et vis stille før stormen da. Muren hadde falt, og det var rett før det ble krig i Jugoslavia og alt gikk i oppløsning der. Man tenkte seg vel i Vesten at nå brer demokratiet seg, og alle problemer løses, men slik ble det jo ikke.

Representerer denne boka en vending eller forflytning i forfatterskapet?

Det er en litt forsiktig bok, og noen mente at boka var et uttrykk for et politisk poesi-prosjekt som hadde slått feil. Vedkommende anmelder mente nok jeg burde ta skrittet over i noe helt nytt. Både Økland og Solstad skjønnte tidlig at de var verdi-konservative, og jeg er nok også litt verdikonservativ. Det er et dikt i denne boka om en stol med initialene til det spanske kommunistpartiet risset inn, det er et skrifttegn som blir stående igjen. Så selv om kommunismen blir borte, etter-

later den seg tegn. Dette er et dikt jeg ofte tenker på. Spania og spansk diktning er jo i høyeste grad til stede i denne boka. *Ja, det er i «Idyll 16» at du skriver om en sammenleggbart stol med PCE risset inn, og det åpner med «For å kalle / virkeligheten til orden»...*

Nettopp, men da var det ingen som ville høre på denne kallinga til orden. Det er kanskje også kommunismens svakhet som elitebevegelse at den har vanskeligheter med å kalle til orden. Dette at en elite skal fortelle andre hvordan verden er, er selvsagt problematisk, det blir autoritært og folk gjør seg jo sine egne tanker.

Jeg tenkte på Derrida i samband med dette og hans refleksjoner om diktet som diktat, at det er noe man må ta til seg og «learn by heart», tror jeg han sier. Men å ta til seg noe ved diktat vil vel si å underlegge seg en autoritet, og det vil vel ikke folk i dag... Ordet autoritet har blitt et negativt ord i dag, må vi vel si. Men det finnes unektelig autoriteter fremdeles, alle har ikke tenkt like godt som Georg Johannesen, kunne vi si. Skolen i dag er jo preget av at vi skal høre like mye på alle, og vi skal ikke lese de store forfatterne lenger. Venstresida har abdisert og blitt høflighetens voktere; de passer bare på at ingen sier noe stygt til hverandre.

Det skjer vel en språklig forflatning...

Ja, ikke sant. For når noe betyr noe, så gir du det en ladning. Men uten språklig ladning blir alt betydningsløst og alt blir like viktig. Men det fins jo noe og noen som det er mer verdt å lytte til enn andre. Slik er det i alle kulturer, og slik har det vel alltid vært. Noen har ganske enkelt mer å fare med enn andre.

Eksildikt: *Idyller er vel din spanske bok. Det er motiver fra Spania her, den spanske borgerkrig, Guernica, maurisk mosaikk, i det hele tatt spansk kunst og kunstnere. Leser du spansk også?*

Litegrann. Jeg lærte meg litt katalansk, og så var jeg i Spania og lærte meg såpass spansk at jeg kunne lese litt dikt på spansk. Jeg la iallfall merke til at det spanske diktspråket

er veldig lakonisk og de spanske poetene bruker svært få ord i diktene sine.

Pussig at du nevner dette, for på den gule lappen jeg har klistret på denne diktboka her, har jeg skrevet nettopp lakoni. Og det er ikke nettopp en term man ofte bruker i forbindelse med lyrikk.

I denne boka er det bare korte dikt. I spanske dikt brukes det også svært få ord, men det blir langt flere av dem når diktene gjendiktes til andre språk. Den spanske patos er mer nøktern, tausere og samtidig stolt, kunne man si. Lorca er for eksempel tausere i spansk original enn han er i gjendiktning. Denne tausheten blir borte i gjendiktningene, og man forstår i grunnen ikke hvor stor han er som dikter før man leser han på spansk. Spanjolene har en lang dikttradisjon som vi ikke kjenner så godt til. Inger Elisabeth Hansen kan naturligvis alt om dette.

Når en modernistisk poet tyr til idyllen som form, så er det nok et uttrykk for modernismens sterke sjanger- og formbevissthet?

Dikt er ikke bare spontane uttrykk for indre opplevelser. De krever sin form, og mange former ligger der, de finnes i tradisjonen. Jeg leste idyllene til Theokrit på den tida. Idyll betyr «lite bilde», han er opptatt av de små tingene, det lille...

Vil du si at Eksildikt: Idyller er litt på siden av «the mainstream-Eggen» eller gjelder det den neste, Forsinkelsen?

Det må i så fall være Eksildikt, det. Den har ikke så mye å være polemisk mot. Jeg var to år i Skottland også...

Ja, den innledes med «Skotske fotografier». Her er vi vel ved nok et gjennomgangsmotiv hos deg, nemlig forholdet til de bildende kunstformer – fra fotografi til arkitektur?

Jeg ble tidlig kjent med ulike kunstretninger og -former gjennom alle bøkene vi hadde hjemme. Kanskje er arkitekturen mest fremtredende hos meg. Diktet er kanskje en slags bastard-sjanger, du kan bevege deg både i retning av musikken og i retning av bildekunsten og herme etter dem på en måte som andre kunstformer ikke kan. Det er også alltid et tidsaspekt ved å lese et dikt, du tar jo ikke det hele inn med en gang som når du ser på et bilde.

Forsinkelsen og Forholdninger ser ut til å høre sammen. De har fått samme bokutstyr også.

Ja, det blir nesten som de to første bøkene mine, og de kom jo også tett etter hverandre, i 1999 og 2001. Den første har årstallene 1994 og 1999 i undertittelen, altså fra EU-kampen til Kosovokrigen, diktene ble til i den perioden.

Så da var det nokså taust fra Eksildikt: Idyller kom i 1990 fram til 1994...

Jeg skrev noen dikt i den perioden, men ikke gode nok til en utgivelse. Det var nok en liten kriseperiode i de årene. Jeg begynte nok å tvile på diktprosjektet mitt, om det hadde noe for seg. Jeg prøvde meg på dikt som ikke hadde noe for seg, som ikke ble vellykka.

Forsinkelsen er en veldig sammensatt samling, med sju bolker du har satt sammen etter litt ulike organisasjonsprinsipper, kan det se ut til. En egen bolk der du hilser til en rekke kunstnere for eksempel. Og så er du humoristisk også, jeg ler jo innimellom når jeg leser, for eksempel om «Globaliseringsmonolitt» som vel har med fru Brundtland å gjøre.

Jeg vender nok tilbake til noe av det jeg holdt på med før Eksildikt: Idyller. Jeg snakket med onkel Arnljot om humor og hvordan den ble sett på som noe lite verdifullt i lyrikken. I Norge blir nok humor sett på som noe lavt, noe mindreverdige, noe som ikke hører hjemme i lyrikken. De som driver med det, blir gjerne ansett som mindre poeter, de er ikke så viktige. Men Brecht bruker jo humor, for ikke å snakke om Majakovskij. Og Mandelstam. I surrealismen finnes det også. Så store diktere kan også bruke humor, ingen tvil om det. Men det er en slags høytidelig stemme som svever over poesien i Norge. Men det finnes humor hos Vold, Berg, Ulven, etc. Og Einar Økland har definert seg som humorist.

Et sentralt dikt i denne boka heter «Glømsel». Et svært godt dikt, synes jeg. Og sammen med glemselen hører erindring?

Onkel Arnljot likte også dette diktet. Han bidro tilmed med et par forslag til omformuleringer i det før det ble ferdig. Det henger sammen med EU-debatten på 90-tallet. Jeg husker

Kjell Heggelund slo et slag for grenser den gangen. Han ville beholde grensene, og det var onkel Arnjot helt med på, de må ikke glemmes. Walter Benjamin har sagt noe sånt som at grunnlaget for revolusjonen er forfedrenes lidelser. Så hvis erindringen blir borte, blir det ingen endring heller. Se på en intellektuell forfatter som Kjartan Fløgstad. Hos han er erindringen om arbeiderklassen i Sauda til stede, og han har erindringen om de norske småbøndernes kamp i seg. Disse linjene bakover har de yngre intellektuelle glemt, de har ingen far eller bestefar med rot i småkårsfolket lenger, de har foreldre og besteforeldre som brøt opp fra dette småkårs miljøet, dro til Oslo og skaffet seg utdanning. Trådene tilbake er for slakke eller de er revet over.

Den neste boka het Forholdninger. Og der dukker musikken opp allerede i tittelen?

Tittelen er et musikkuttrykk fra barokken. Det har med dissonans å gjøre rett og slett. Jeg har det selvsagt fra min amatør-musikervirksomhet.

Ja, det fremgår vel også av titteldiktet. «Barokken er ikke alltid pen», heter det også der. Denne boka har du organisert på en litt annen måte. Den begynner på utstilling i Beijing i april og ender på kinesisk kunstutstilling i Oslo i juni året etter. Det virker som ei innramming her.

Jeg husker at jeg på et tidspunkt la diktene etter hverandre på sofaen og fant ut at jeg kunne følge månedenes gang i sammensetningen av dem. Nå var det vel flaks at det ble slik med kinesisk utstilling til slutt. En venn av meg gjorde meg oppmerksom på at det skulle være en kinesisk utstilling i Oslo, og så gikk jeg dit. For øvrig en helt annen utstilling enn den jeg så i Beijing. Men noen ganger bare vet du når en diktsamling må slutte. Du vet etter hvert at den må slutte i november eller juni eller når det måtte være. Slik var det med *Med klar og uklar stemme* og *Forholdninger*, og de er jo beslektet og like også.

Og deretter gikk det ni år fram til Stavkirkedikt kom, i 2010. Man forbinder unektelig stavkirkene med romantikk og nasjonsbygging.

Jeg tror ikke de store romantikerne våre skrev dikt om stavkirker, men mindre kjente poeter gjorde det. Og så finnes det jo lokale dikt, byggediktere som skriver om den kirken de selv hører til. En emigrant i Amerika skrev for eksempel et dikt om kirka i bygda han kom fra, om Reinli stavkirke.

Men Stavkirkedikt ser jo ut til å være en systematisk utforskning av alle de gjenværende stavkirkene våre, pluss de få som befinner seg utenlands.

Det ble jo til det etter hvert som jeg holdt på at jeg skulle forsøke å skrive om alle. Jeg holdt på med dette i tre år og lærte mer og mer om disse kirkene. Jeg kunne jo ikke få sett alle kirkene på én sommer, så jeg skrev diktene etter hvert og flikka på dem senere. Noen var svært vanskelig å få til, særlig de aller første. Men da jeg kom ut i det tredje året, gikk det mye lettere.

Det som slår en, er at du så å si konsentrerer deg om ulike detaljer, deler eller sider ved stavkirkene etter hvert som du besøker dem...

Tanken var nok – eller ble – at jeg samlet sett skulle få til et mer helhetlig bilde av stavkirkene våre, å få laget et samlet, men skakt og skjevt byggverk av det hele.

Så da blir det en slags senmodernistisk parallell og gjensvar til de ulike restaureringsprosjekter av stavkirker man har hatt fra romantikken av, kunne man kanskje si.

Det har du rett i. Og til slutt blir det kanskje et dikt om Norge, kan du si...

Og om opplevelsen av Norge?

Å, ja, absolutt. Det finnes parallelle bøker til denne utenfor Norge, bøker som beskriver bygninger, da helst borgerlige byggverk. Det finnes sjølsagt bøker om stavkirkene også, men jeg konsentrerer meg om detaljer, om det som stort sett ikke alltid står i bøkene, oftest detaljer du ikke kan vite om før du er der og ser dem.

Så det du får er et helt nytt blick på kirkene som samla sett blir til ett nytt byggverk?

Det kunne jo fort ha blitt et hermetisk, middelalderaktig prosjekt dette. Du kunne ha lukket deg inn i kirkerommet, fortapt deg i detaljer og forsvunnet i idyllisering av det norske uten at nåtida er med.

Helt til slutt kom du til Høre stavkirke. Det vil si: Du kom aldri dit, du måtte gi opp. Og da ender du opp med en humoristisk prosatekst om de prosaiske videreverdigheter man blir utsatt for når man prøver å finne fram - og ikke minst rekke fram – til kirken før turistsesongen er slutt.

Ja, det skulle være stort spenn i dette også rent formelt sett. Og også av den grunn ble det prosa til slutt.